

STUDIA SLAWISTYCZNE

ETNOLINGWISTYKA I KOMUNIKACJA
MIĘDZYKULTUROWA

3

SCUOLA SLAWISTYCZNE

ETNOLINGWISTYKA I KOMUNIKACJA
MIĘDZYKULTUROWA

3

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II
WYDZIAŁ NAUK HUMANISTYCZNYCH
INSTYTUT FILOLOGII SŁOWIAŃSKIEJ
LWOWSKI PAŃSTWOWY UNIWERSYTET BEZPIECZEŃSTWA ŻYCIA

Oleg Tyshchenko (Lwowski Państwowy Uniwersytet Bezpieczeństwa Życia, Ukraina, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska) – *redaktor naczelny*
Maria Mocarz-Kleidienst (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska) – *redaktor naukowy*
Petro Hubycz (Lwowski Państwowy Uniwersytet Bezpieczeństwa Życia, Ukraina) – *sekretarz*

Alla Archangielska (Uniwersytet im. Palackiego w Olomouc, Czechy)
Dmytro Alad'ko (Równieński Państwowy Humanistyczny Uniwersytet, Ukraina)
Florij Bacewycz (Lwowski Narodowy Uniwersytet im. I. Franki, Ukraina)
Henryk Duda (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska)
Magdalena Kawęcka (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska)
Olena Lewczenko (Narodowy Uniwersytet „Lwowska Politechnika”, Ukraina)
Albert Nowacki (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska)
Dagmara Nowacka (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska)
Alla Paslawska (Lwowski Narodowy Uniwersytet im. I. Franki, Ukraina)
Oleksandra Palczewska (Lwowski Państwowy Uniwersytet Bezpieczeństwa Życia, Ukraina)
Lubomyr Puszak (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska)
Małgorzata Widel (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska)

Recenzenci

prof. dr hab. **Henryk Duda**, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska,
prof. **Florij Bacewycz**, Lwowski Narodowy Uniwersytet im. I. Franki, Ukraina

Opracowanie komputerowe **Aleksander Chlewnoj**

Projekt okładki i stron tytułowych **Agnieszka Gawryszuk**

© Copyright by Wydawnictwo KUL, Lublin 2016
© Copyright by Lwowski Państwowy Uniwersytet, Lwów 2016

ISBN 978-83-7702-965-7

ISSN 2450-3207

Wydawnictwo KUL, ul. Konstantynów 1 H, 20-708 Lublin, tel. 81 740-93-40, fax 81 740-93-50,
e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl, <http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

Druk i oprawa: Lwowski Państwowy Uniwersytet Bezpieczeństwa Życia, ul. Kleparowska 35,
Lwów <http://ldubgd.edu.ua>; e-mail: ubgd@i.ua

СЛАВІСТИЧНІ СТУДІЇ

ЕТНОЛІНГВІСТИКА
І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

3

Видавництво Католицького Люблінського Університету Іоанна Павла II
Люблін 2016

**КАТОЛИЦЬКИЙ ЛЮБЛІНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІОАННА ПАВЛА ІІ
ІНСТИТУТ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Олег Тищенко (Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна,
Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ, Республіка Польща)

– *головний редактор*

Марія Моцаж-Клайндіст (Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ,
Республіка Польща) – *науковий редактор*

Петро Губич (Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна)
– *відповідальний секретар*

Алла Архангельська (Університет ім. Палацького в Оломоуці)

Дмитро Аладько (Рівненський державний гуманітарний університет)

Малгожата Відел (Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ)

Флорій Бацевич (Львівський національний університет ім. І. Франка)

Генріх Дуда (Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ)

Магдалена Кавенцка (Люблінський католицький університет, Іоанна Павла ІІ)

Олена Левченко (Національний університет «Львівська політехніка»)

Альберт Новацкі (Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ)

Дагмара Новацка (Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ)

Алла Паславська (Львівський національний університет ім. І. Франка)

Пальчевська Олександра (Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)

Любомир Пушак (Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ)

Рецензенти

Генріх Дуда (Люблінський католицький університет Іоанна Павла ІІ)

Флорій Бацевич (Львівський національний університет ім. І. Франка)

Комп'ютерна верстка **Олександр Хлевной**

Дизайн обкладинки **Агнешка Гавришук**

© Copyright by Wydawnictwo KUL, Lublin 2016

© ЛДУ БЖД, 2016

ISBN 978-83-7702-965-7

ISSN 2450-3207

Видавництво Католицького Люблінського Університету Іоанна Павла ІІ,
ul. Konstantynów 1 H, 20-708 Lublin, tel. 81 740-93-40, fax 81 740-93-50,
e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl, <http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

Друк: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська 35,
Львів, 38032-233-32-40, <http://ldubgd.edu.ua>, e-mail: ubgd@i.ua

SPIS TREŚCI

I. ETNOLINGWISTYKA. JĘZYK FOLKLORU

ДМИТРО АЛАДЬКО	
<i>Бінарні опозиції як елемент семантики номінацій артефактів.....</i>	9
ОЛЕНА ГАЛАМАГА	
<i>Латинський сакральний текст: лінгвосинергетичні виміри.....</i>	17
ІРИНА ГОЛУБОВСЬКА	
<i>Колірна семантика у когнітивно-культурологічному висвітленні.....</i>	25
МАРІАННА ГОЛЬЦОВА	
<i>Засоби створення імплікатур у контрастивно-зіставному аспекті (на матеріалі англійської та української мов) .....</i>	43
ТЕТЯНА ГОНЧАРУК	
<i>Вербалізація бінарної опозиції “верх-низ” у текстах замовлянь.....</i>	57
ТЕТЯНА ЛУЧЕЧКО	
<i>Антропоморфне кодування космоніма МІСЯЦЬ в загадках (на матеріалі української та англійської мов) .....</i>	70
ЮЛЯ СОКОЛОВА	
<i>Фреймові репрезентації концепту честь в українській та арабській лінгвокультурах (на матеріалі паремій та стійких порівнянь із компонентом-зоонімом) .....</i>	79
ОЛЕГ ТИЩЕНКО	
<i>Із спостережень над об'єктами матеріальної культури слов'ян в контрастивній та етнолінгвістичній перспективі.....</i>	91
НІНА ЧЕРНЕНКО	
<i>Латинський концепт VIRTUS в аспекті морального та соціокультурного релятивізму.....</i>	123
СВІТЛАНА ШУЛЯК	
<i>Вербальний простір образу води в українських замовляннях.....</i>	133

**II. LEKSYKALNA I FRAZEOLOGICZNA SEMANTYKA JEDNOSTEK NOMINACYJNYCH.
TERMINOLOGIA. ONOMASTYKA**

НАТАЛІЯ ГРИГОРУК	
<i>Власні назви спортивних команд як об'єкт вивчення ономастики.....</i>	143
ОЛЕГ ДЕМЕНЧУК	
<i>Конструкційна модель значення (на матеріалі перцептивної лексики англійської, польської та української мов) .....</i>	157
ЮЛІЯ ДІДУР	
<i>Структура асоціативного поля ергонімів.....</i>	167
MAGDALENA KAWĘSCA	
<i>Stylistyczne środki nacechowania przezwisk jako elementy gry językowej (na materiale współczesnego języka polskiego i rosyjskiego) .....</i>	175
МАКСИМ КАРПЕНКО	
<i>Класифікація сайтонімів комунікативної функціональної зони Інтернету.....</i>	185
АЛЬБІНА КОВТУН	
<i>Метоніміїні моделі формування багатозначності в українській релігійній лексиці.....</i>	193
ОЛЕНА КОНСТАНТИНОВА	
<i>Англо-українські термінологічні паралелі в галузі оподаткування.....</i>	209
ОЛЕНА КУЦИК, МАРІЯ КОЛІБЧО	
<i>Лінгвістичні параметри концепту «свято» у малих фольклорних жанрах (на матеріалі збірок І. Франка «Галицько-руські народні приповідки» та В. Даля «Пословицы русского народа»).....</i>	221
ВАЛЕРІЯ НЕКЛЕСОВА	
<i>Інтернет-складова онімного ландшафту.....</i>	231
ІРИНА ОРЄЛ	
<i>Вплив національної картини світу на формування семантики гетеростереотипів у німецькій мові.....</i>	241
РОКСОЛАНА-ЮСТИНА ПЕРЧАЧ	
<i>Способи творення неологізмів у сучасній медичній термінології (на матеріалі української, німецької та польської мов).....</i>	253
ТЕТЯНА ПОГРІБНА	
<i>Фразеологічні одиниці у функціональному аспекті (на матеріалі сучасної чеської прози).....</i>	267
ОЛЬГА СТЕПАНОВА	
<i>Семантика фразеологізмів із зоонімами: лінгвокультурологічний аспект.....</i>	275
НАТАЛІЯ ТАРАСЮК	
<i>Словотвірна модель бачення світу як чинник мотивації словотвірного значення.....</i>	287

НАТАЛІЯ ТАРАСЮК
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
УКРАЇНА

СЛОВОТВІРНА МОДЕЛЬ БАЧЕННЯ СВІТУ

ЯК ЧИННИК МОТИВАЦІ СЛОВОТВІРНОГО ЗНАЧЕННЯ

The article analyses the factors that motivate a derivational word meaning, determined by the theory of verbal communication. Structural links between a word-forming type, derivational paradigm and derivational model have been determined as the derivational system units. Derivational model has been examined as derivational category which has been updated as a unit of the derivational system depending on the characteristics of the derivational word-forming type determined on the basis of syntagmatic and paradigmatic aspects of the derivational system analysis. Examining the derivational word-forming type is based on a syntagmatic aspect of analysis, examining the derivational word paradigm is based on the paradigmatic aspect of analysis. The principle for the derivational word meaning motivation has been determined by the derivational model and by the vocabulary classification type. The etymological principle of vocabulary classification determines a derivational word-type as the main factor for the derivational word meaning motivation. The semantic principle of vocabulary classification determines a derivational paradigm as the main factor for the derivational word meaning motivation. The derivational model has been defined as a high level unit of the derivational system including such units as: derivational word-type and derivational paradigm which concretize the derivational model in the field of the derivational system. The paradigmatic and syntagmatic aspects of a study process in the field of a word derivation determine anthropocentric approach of the research in the field of the conceptual derivation as a language world.

Key words: aspect derivation, derivational system, derivational word paradigm, derivational model, derivational system, motivation of derivative value, paradigmatic, semantic principle, word-forming type.

W niniejszym artykule analizie poddano motywację znaczenia słowotwórczego w warunkach teorii komunikacji językowych. Na podstawie aspektowej zasady badania procesów słowotwórstwa określono związki strukturalne typu słowotwórczego, paradygmatu słowotwórczego i modelu słowotwórczego w charakterze jednostek systemu słowotwórczego. Rozpatrzono model słowotwórczy jako kategorię słowotwórczą, która aktualizuje się w charakterze jednostki systemu słowotwórczego w zależności od charakterystyk paradygmatu słowotwórczego, określonego na podstawie paradygmatycznego aspektu badania w dziedzinie słowotwórstwa. Zasada motywacji znaczenia słowotwórczego określana jest za pomocą modelu słowotwórczego i typu klasyfikacji leksyki w zakresie leksykonu konkretnego języka. Etymologiczna reguła klasyfikacji leksyki określa paradygmat słowotwórczy w charakterze podstawowego czynnika motywacji znaczenia słowotwórczego.

Model słowotwórczy jest podstawową jednostką systemu słowotwórczego wyższego poziomu, która zawiera takie jednostki systemu słowotwórczego, jak: typ słowotwórczy i paradygmat słowotwórczy, aktualizujące model słowotwórczy w zakresie systemu słowot-

wórczego konkretnego języka. Aspekt paradygmatyczny oraz syntagmatyczny badania procesów słowotwórstwa determinuje podejście antropocentryczne w sferze badania konceptualnego postrzegania słowotwórstwa w charakterze językowego obrazu świata.
 Słowa kluczowe: motywacja znaczenia słowotwórczego, typ słowotwórczy, model słowotwórczy, słowotwórstwo aspektowe

Необхідність розгляду основних принципів класифікації словника як системної організації конкретної мови з позицій теорії мовної комунікації є, безперечно, важливою з огляду на сучасні тенденції мовознавчих досліджень. Підхід щодо вирішення питання упорядкування лексики в межах двох підгруп на основі етимологічного принципу, з одного боку, та семантичного, з другого - пропонує бачення вокабуляра без урахування мовно-комунікативних концепцій, визначених теорією мовної комунікації.

Врахування тенденцій сучасної теорії мовної комунікації визначає *актуальність* дослідження та виводить вивчення процесів словотворення на якісно новий рівень, дозволяє більш повно охопити основні критерії у процесі творення слова та визначити більш детально концептуальні чинники мотивації словотвірного значення з урахуванням не лише етимологічних та семантичних засад класифікації лексики як таких, що визначають синтагматико-парадигматичний аспект розвитку словотвору, а й виводить дослідження словотворчих процесів на рівень мовленнєвої діяльності з визначенням прагматичних характеристик словотворення та його когнітивної специфіки на основі впорядкування системи словотвірних моделей.

Метою нашої статті є формулювання чинників мотивації словотвірного значення як категорії, врегульованої словотворчими процесами з урахуванням мовного та екстралінгвального чинників розвитку системи словотвору на основі розгляду основних одиниць словотвірної системи з огляду на прагматичний аспект актуалізації понять в річищі теорії мовної комунікації.

Одним із важливих аспектів у питанні вивчення мотивації словотвірного значення лексеми є, на нашу думку, визначення компонентно-складових та референтно-понятійних чинників творення словотвірних типів та моделей у французькій мові, що виявляють основні закономірності процесу словотворення та сутність словотвору у межах конкретної мови. Виокремлення словотвору як самостійної науки потребує чіткої типологічної систематизації категорійних ознак та явищ, які врегульовують основні тенденції у словотворенні та виявляють концептуальні класифікуючі поняття словотвору. Вивчення питання мотивації словотвірного значення є на часі з огляду на актуальність дослідження категоріальної бази системи словотвору у мовознавстві загалом та у французькій мові зокрема.

Безумовно, аспект розгляду будь-якої мовознавчої проблеми з метою вивчення наукової систематизації основних тенденцій розвитку мовного

явища є базовим чинником, що визначає методологію добору засобів наукового аналізу, виокремлених у наукову концепцію, покликану скерувати дослідження окремої проблематики. З цього приводу має рацію О. Селіванова, яка вважає, що «обрані номінатором аперцептивні ознаки є мотиваційною базою номінатем...»¹, оскільки автор слушно наголошує на залежності формування мотиваційної бази від обрання методології її розгляду.

Вивчення процесів словотворення зумовлює необхідність розгляду словотвору як мовознавчої науки, потребує визначення як предмету, так і засобів дослідження. Нечіткість позицій у плані детермінації словотворчих формантів призводить до помилок у висновках, що стосуються як переліку засобів словотворення, що формують словотвірний тип, так і з'ясування закономірностей формування словотвірного значення. Чітке розмежування таких понять, як морфематичний та словотвірний типи, дає можливість виокремити афіксальні та кореневі морфеми як засоби словотворення та простежити їхнє функціонування у словотворчому процесі.

Вивчення усього корпусу ад'єктивних лексем французької мови за словником французької мови *Petit Robert*² з урахуванням розмежованого бачення синтагматичного та парадигматичного аспектів дослідження та на основі виокремлення синтагматичного аспекту як базового дозволило нам зробити висновок, що не завжди у лексемі збігаються словотвірний та морфематичний типи. Прикметникові лексеми французької мови дають чимало подібних прикладів. Так, прикметник *bicourant*, *e* < *bi* + *courant* відповідає префіксальному типу словотворення, хоча має парасинтетичну морфематичну форму, оскільки твірна основа *courant* відповідає суфіксальній морфематичній формі із суфіксом *ant*, що не бере участі у словотворенні безпосередньо і не є засобом словотворення. Прикметник *abaissant*, *e* < *abaisser* відповідає зворотно-суфіксальному словотвірному типові з парасинтетичною морфематичною формою. Зворотно-суфіксальному словотвірному типу відповідає прикметник *péripatéticien*, *ne* < *péripatétique* з морфематичною формою, що також відповідає парасинтетичній. Звичайно, ми виявляємо і прикметникові лексеми, де словотвірний та морфематичний типи збігаються. Прикладом є лексеми *douanier*, *ière* < *douane*; *légaliste* < *légal*; *élitaire* < *élite*; *commercial*, *ale* < *commerce*; *coquin*, *e* < *coq*, де суфіксальний словотвірний тип та морфематична форма збігаються. Збігаються також парасинтетичні словотвірний та морфематичний типи у прикметниках *enfichable* < *en+fiche*; *binationale*, *ale* < *bi+nation*; *intercellulaire* < *intra+cellule*; *unijambiste* < *uni+jambe*. Зустрічаємо також і прикметники, де твірна лексема повністю збігається з похідною: *désargenté*, *e* < *désargenté*; *palière* < *palier*; *silurien*, *ne* <

¹ О. О. Селіванова, *Актуальні напрямки сучасної лінгвістики*, Київ 1999, с. 25.

² Petit Robert, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Paris 1970.

angl. silurian; *joufflu*, *e* < *a.fr. giffu*. У подібних випадках йдеться не про синтагматичні, а парадигматичні процеси у словотворенні. Значний відсоток серед таких лексем становлять слова, що походять від іншомовних та від застарілих слів. Порівняння вияву морфематичного та словотвірного типів у прикметникових лексемах французької мови з урахуванням синтагматичного аспекту дослідження дозволяє нам говорити про суфіксацію, префіксацію, парасинтез як засоби словотворення, з одного боку, та суфіксальні, префіксальні, парасинтетичні форми морфематичної структури лексеми – з другого.

Нечітка дефініція таких понять, як *похідність/непохідність* у словотворі знаходить своє відображення навіть у підручниках із мовознавства. Так, розмежовуючи по суті такі категорії, як морфеміка (будова слова) та словотвір, Е. Мілянівський тлумачить словотвірну категорію *похідності / непохідності* засобами формального вираження морфемної форми слова, пояснюючи категорію *непохідності* слова як таку, що ідентифікує лексеми, чия «форма вказує на те, що вони не утворені від інших слів»³. У свою чергу категорія *похідності*, на думку Е. Мілянівського, окрім вторинного значення, яке передає похідна лексема і з чим ми погоджуємось, має, на наш погляд, й формальну ознаку виоремлення похідних лексем, за Мілянівським Е. «їхня форма вказує на те, що вони походять від інших слів»⁴.

Формальна ознака вираження категорії *похідності/непохідності*, репрезентуючи морфеміку, а не словотвір, не може, на наш погляд, виступати чинником, що визначає словотвірну категорію *похідності/непохідності*, оскільки елімінує поняття словотвірної пари та мотиваційний чинник творення словотвірного значення.

Вважаємо за необхідне розглянути ті чинники мотивації словотвірного значення, що ми їх кваліфікуємо як базові з огляду на пріоритетність у словотворі, концептуальну значимість їх при формуванні словотвірного типу. Зокрема, ми зосереджуємо увагу на питанні *аспектного бачення* у визначенні словотвірної моделі, що й може репрезентувати концептуальне бачення у системі словотвору, оскільки саме актуалізація поняття *аспектності дослідження* є, на наш погляд, тією антропологічною основою словотвору, що її репрезентує система концептуального бачення світу. Питання вивчення категорій «мотивації» та «мотивації словотвірного значення», зокрема, спирається, на наш погляд, на вирішення таких проблем: 1) визначення категорій «мотивації» та «мотивації словотвірного значення»; 2) визначення категорії «словотвірного значення»; 3) виокремлення чинника аспектного розгляду словотворчих процесів як регулюючого з огляду на його здатність формувати структурно-системні зв'язки у межах словотвору як науки.

³ Е. Мілянівський, *Шкільний довідник з української мови*, Тернопіль 2003, с. 55.

⁴ *Ibidem*, с. 55.

Надзвичайно близько до питання визначення категорії словотвірного значення стоїть поняття категорії похідності в системі словотвору, яке є одним із найбільш дискусійних питань у сфері дериватології. Досить часто дослідники, вивчаючи словотворчі аспекти систематизації вокабуляра тієї чи іншої мови та особливості функціонування її одиниць, не уточнюють критерії актуалізації поняття похідності в системі словотвору, пропонуючи його як аксіоматичне. Так, А. Петров, котрий вивчає полісемію складних іменників, зумовлену словотворчими процесами, тим не менше не окреслює у своїй статті, присвяченій зазначеному питанню, чітких ознак похідної лексеми у системі словотвору. У прикладі поданої автором словотвірної пари похідної лексеми “автоматчик<автомат”, ми не знаходимо чітких дефініцій визначення похідності як категорії⁵, хоча автор зосереджує неабияку увагу на питанні вивчення зв'язку твірної та похідної лексем у межах дослідження мотивуючої бази похідних лексем та доходить, на наш погляд, вірного висновку стосовно впливу твірної лексеми як мотивуючого чинника на формування словотворчої мотиваційної бази похідних лексем. Проте невизначеність основних засад категорії похідності та сприйняття її як аксіоматичної здатні поставити, на наш погляд, під сумнів основні аргументи у вивченні мотиваційної бази полісемії, зумовленої системою словотвору.

Як один із чинників, що визначає антропологічні засади концептуального бачення словотворчих процесів, ми виокремлюємо так звані критерії аспектного бачення систематизації основних словотвірних категорій, який покликаний впорядкувати структурно-системні зв'язки, втілені у словотвірних моделях, представлених у словотвірній парадигмі, словотвірному ряді, словотвірному типі та які базуються на морфологічних, морфолого-синтаксичних та семантичних способах творення словотвірних моделей, втілених у системі засобів словотвору. На актуальності синтагматичного аспекту вивчення слова, яке актуалізує лексему в умовах мовлення та сприяє дослідженню алгоритму формування механізму мовлення, наголошують різні вчені. Зокрема, Р. Дудок зазначає: «Вивчаючи функціонування певного слова в синтагматичному плані мовлення, дослідники набирали цілий ряд уживань того самого слова, яке набувало різних змістів, бо позначало різні об'єкти, поняття».⁶ У даному контексті ми розглядаємо внутрішню форму слова (ВФ) як сукупність словотворчих системно-структурних ознак, які ідентифікують одиницю мови як номінатему лексичного рівня. Залежно від аспекту розгляду (семантичного чи словотворчого) лексична номінатема виявляє домінанту словотворчої чи семантичної сукупності ознак, актуалізуючи ВФ як словотвірне чи семантичне значен-

⁵ А. Петров, *Типы словообразовательно обусловленной полисемии*, “Слов'янський вісник” 2004, №5, с. 183-190.

⁶ Р. Дудок, *Функціонування мовного знака*, “Слов'янський вісник” 2004, №5, с. 87-92.

ня. У функціонально-комунікативній здатності видозмінювати свій зміст і виявляється, на наш погляд, прагматична сутність ВФ, що складає основу проблеми визначення ВФ як такої. Аспект розгляду та парадигма ідентифікації ВФ здатні актуалізувати її в межах номіналем лексичного, пропозитивного та дискурсивного рівнів.

Вивчення природи словотворчих моделей як номінативних одиниць, які уособлюють способи та механізми мовної реалізації існуючих понять та на основі семантичних зв'язків номіналем різних рівнів, як-от: лексичний, пропозитивний та дискурсивний, а також з урахуванням когнітивної природи словотворчої моделі як одиниці номінації дозволяє вивести методологію розгляду основних словотвірних категорій на рівень таксономічної та прагматичної парадигм, забезпечивши системно-структурний та комунікативно-функціональний аспекти вивчення основних проблемних питань словотвору та нострифікацію категорій, які формують метамову словотвірної науки. Отже, таксономічний та прагматичний аспекти розгляду словотвірних моделей розширюють перспективу вивчення питань словотворчої об'єктивації номіналем у межах системи словотвору. На наш погляд, саме парадигматичний аспект розгляду словотвірних моделей найбільш повно репрезентує системно-структурний підхід у вивченні словотвірних одиниць, натомість синтагматичний аспект розгляду словотвірних моделей дозволяє матеріалізувати найбільш ефективно комунікативно-функціональний аспект їхнього розгляду. Таким чином, таксономічна та прагматична об'єктивації словотвірних номіналем є уособленими у двох словотвірних моделях: *парадигматичній* та *синтагматичній*. Парадигматичні словотвірні моделі репрезентують системно-структурний підхід у вивченні словотвірних одиниць, тоді як синтагматичні словотвірні моделі реалізують комунікативно-функціональний підхід до їхнього розгляду.

Входячи до складу того чи іншого словотвірного типу, морфеми мають здатність формувати значення лексеми та, як наслідок, умотивовувати утворення її семантики. Формування умотивованості словотвірного значення похідної лексеми, на наш погляд, відноситься до одного з найбільш дискусійних питань словотвору, оскільки впритул підходить до вирішення таких питань, як визначення поняття похідності лексеми і, як наслідок, до питання виокремлення основних факторів, які визначають умотивовані та умотивуючі одиниці на лексичному рівні з огляду на особливості функціонування їх у системі словотвору. Саме ці питання словотвору мають імовірність бути вирішеними сьогодні з огляду на виражений антропоцентричний підхід, який характеризує індивідуальне бачення дослідника, що реалізується у галузі класифікації основних системних понять словотвору. Так, наприклад, з огляду на етимологічний аспект вивчення процесів словотворення, котрий має в основі синтагматичні зв'язки компонентів, одним із засобів умотивованості семантики похідних лексем є їх етимологія, яка розкриває семні характеристики твірних та похідних лексем з точки зору діакронії.

Похідні лексеми відрізняються від непохідних як структурно, так і за способом семантичного наповнення. Словотвірний тип вже сам по собі мотивує семантику лексеми, що враховує морфемні семи, їх взаємозв'язок та взаємовплив. Якщо говорити про взаємодію мовних рівнів, то у словотвірних типах вона реалізується від морфематичного, через лексематичний, до лексико-синтаксичного рівня та навпаки. Вивчення змістової частини слова, на наш погляд, є більш продуктивним при одночасному вертикальному сприйнятті усіх мовних рівнів, що є можливим саме у словотворі, оскільки процес утворення похідної лексеми не може не враховувати морфеми як засіб словотворення, які реалізують свій семантичний зміст на лексематичному рівні у межах новоствореної лексеми, що безпосередньо виходить на лексико-синтаксичний мовний рівень. Враховуючи подібний погляд на зміст лексеми, можна говорити про взаємопроникнення зазначених рівнів, що виражається у граматичних ознаках похідної лексеми. У даному контексті актуальним є врахування граматичного аспекту бачення системно-структурних особливостей виокремлення словотвірної моделі та визначення граматичної компоненти як потужного чинника мотивації словотвірного значення лексеми. Що стосується зіставлення мотивованих та мотивуючих слів, то, на нашу думку, важливим є визначення принципів класифікації слів цього типу з огляду на аспект бінарності у плані виокремлення похідної лексеми, який визначає категорію похідності лише за наявності лексичної пари *похідна лексема* < *твірна лексема*. Врахування бінарного аспекту бачення словотвірних процесів дозволяє нам кваліфікувати як мотивоване кожне похідне слово без огляду на його морфемний склад, тоді як етимологічний аспект вивчення словника певної мови дозволяє розглядати категорію похідності стосовно кожної лексеми безвідносно до її кількісної морфемної компоненти, хоча є достатня кількість учених, котрі визначають категорію похідності лише за наявності складної морфемної будови слова. Зокрема, І. Улуханов умотивованим словом вважає те, яке виокремлює більшу кількість звукових відрізків⁷. Врахування етимологічного аспекту та аспекту бінарності у процесі дослідження ад'єктивного корпусу словника французької мови, здійсненого нами на основі розгляду 10 000 лексем, дібраних за згадуваним академічним словником французької мови *Petit Robert*, дозволило дійти висновку, що у випадках утворення французьких прикметників шляхом зворотного словотворення у твірній лексемі похідний прикметник має завжди більшу кількість звукових відрізків порівняно з похідною лексемою, наприклад: *“content, e < contentus ; balnéaire < balnearius ; hospitalier < hospitalarius ; ricain < Américain ; socilien < socilianus”*.

⁷ І. Улуханов, *Словообразовательная семантика в русском языке*, Москва 1977, с. 22.

Принцип мотивації словотвірного значення, на нашу думку, виражається словотвірною моделлю та типом класифікації лексики в межах вокабуляра як складової системи певної мови. Етимологічний принцип класифікації лексики визначає словотвірний тип як основний чинник мотивації словотвірного значення в умовах функціонування словотвірних моделей. Семантичний тип класифікації лексики визначає словотвірну парадигму як основний чинник мотивації словотвірного значення. Тут ми вирізняємо морфемну словотвірну парадигму, в основі якої є морфема та її семантико-парадигматична ознака, та концептуальну словотвірну парадигму, в основі якої є концепт, представлений семантичними ознаками концептосфери.

Чинник мотивації словотвірного значення визначається основними принципами та засадами класифікації словотвірних типів та моделей словника певної мови. Важливою є, на наш погляд, конкретизація понять словотвірного типу та словотвірної моделі як концептуально класифікуючих словотвірних категорій, що визначають базові одиниці, які функціонують у системі словотвору конкретної мови.

Підсумовуючи, варто зазначити, що ми бачимо словотвірну модель як одиницю словотвірної системи більш високого рівня, яка включає в себе такі одиниці словотвірної системи, як словотвірний тип та словотвірну парадигму. Таким чином, словотвірна модель з нашої точки зору є поняттям словотвору, що актуалізується як одиниця словотвірної системи залежно від ознак словотвірного типу, виокремленого на основі синтагматичного аспекту вивчення словотвору, та на основі словотвірної парадигми, визначеної в межах парадигматичного аспекту дослідження у галузі словотвору. Подібні словотвірний тип та словотвірна парадигма власне і є актуалізаторами словотвірної моделі як одиниці словотвірної системи, виокремлення якої у вищевказаному аспекті має антропоцентричні ознаки, що у свою чергу уможлиблює концептуальне бачення словотвору як однієї з ділянок мовної картини світу.